

CARAGIALE ÎN ANUL 2012

Suplimentul “României literare” nr.18/4mai 2012, cuprinde răspunsurile la întrebarea *Cum citim pe Caragiale astăzi?* Răspunsurile au fost de toate felurile și de toate calibrele. Pornind de la respectivele răspunsuri îmi permit câteva glose. Toate citatele și trimerile trimit la răspunsurile inserate în suplimentul **RL**

*

Parcurgînd răspunsurile am constatat că predomină interpretarea sociologică (chiar ideologică), sub umbrela ideii, destul de labilă, la îndemîna oricui(!): “Caragiale contemporanul nostru”. Citirea doar “realistă” covîrșește și deviază substanța și sensul operei lui Ion Luca Caragiale. Altfel spus, predomină lectura extra-estetică. Predomină lectura politică, dependentă de o teză sau o prejudecată (Irina Petraș). Asta din partea profesioniștilor, ce să mai vorbim de cititorul de rînd, cît mai există el.

Vechiile clișee proletcultiste, “realism critic”, “satiră împotriva burghezo-moșierimii” au fost înlocuite de clișeu “contemporanul nostru”, care a ajuns un simplu *înlocuitor*.

*

“Lecturile diverse pe care textul caragialian le suscită și astăzi nu sunt decît feșe ale lumii noastre de ieri și de azi, definiții ale ființei noastre lăuntrice. [Caragiale] ne definește cu acuratețe starea morală, relieful ontologic și caracterul.” (Iulian Boldea) “Exagerarea” și în interpretarea doar sociologică vine din aceea că scriitorul clasic *recte* Caragiale își ia materialul dintr-o lume puternic individualizată istoric, social, etic, etnic, chiar, și se trece cu vederea puterea (dar și scopul) lui de generalizare. Eu sunt “*imparțial ca tot românul*” și spun că toate acestea sunt “icoana” omului universal și etern, dar care, parcă, nu e făcut după chipul și asemănarea Domnului!

*

Pentru mine “valabilitatea seculară a lui Caragiale se explică nu neaparat și exclusiv prin încremenirea românească într-un tipar anacronic, ci prin capacitatea sa, rară, de a vedea **categorial**. Ochiul său descoperă și reține umanul tipic și repetabil. Decorul de epocă e simplu decor, la care punerile în scenă pot renunța . [...] carnavalul lumii – teatrul cu măști nenumărate – reproduce nu o epocă, ci gesturi, ticuri, relații omenești, neschimbate de secole [de fapt de cînd e omul – I.P.]” (Irina Petraș)

*

Dilemă: E bine și corect sau nu ca fiecare să aibă un Caragiale al său? “*Dați-mi voie!*[...] *Din această dilemă*” putem ieși. Da! Dar, în măsura în care se respectă fundamentul și spiritul clasic ale operei și nu cădem în “*exagerațiuni*” și în “*fandacsie*” din orgoliul originalității.

*

Nu întâmplător clasicul cultivă cu prioritate tragedia și comedia (este inspirat de cele două muze surori, Melpomene și Talia). Catharsisul și râsul dăunează grav bolilor de tot felul.

*

Critica, mai de ieri, mai de azi, și-a propus (inconștient?) să-l contrazică pe Eugen Lovinescu în părerea lui despre opera lui Caragiale.

E de mirare cum Lovinescu cu pregătirea lui clasică temeinică a putut formula ideea “inactualități” operei lui Nenea Iancu negîndu-i în felul aceste universalitate.

*

Ion Luca Caragiale este **clasicul** în toate sensurile tari și slabe ale lexemului.

*

Caracterologia clasică înseamnă universalitate și perenitate; cea realistă o ilustrează pe aceasta în circumstanțe istorice, sociale, etnice. Clasicul creează tipuri umane universale; realistul tipuri concrete, bine individualizate istoric, social, temperamental. În limbaj modern (!) clasicul creează **arhetipuri**, realistul doar **tipuri**. Clasicul este atemporal, realistul este temporal.

*

Universalul și eternitatea se exprimă, “se întrupează” numai prin particular și temporal. De aici decurge “sentimentul actualității”. Numai prin particular și temporal putem determina specificul fiecărui clasic dintr-o cronologie.

*

Clasicul este un observator moral. Moralistul este grefierul etic al vremurilor sale. El nu gîndește și nu operează ca economistul, sociologul etc. Dar aceștia îl pot folosi. (cf. Gelu Negrea)

*

Clasicul nu are organul nici cel al utopiei, nici cel al distopiei. Cel venit din realism, codimentat ideologic, îl are. Meritul “realistului(!)” Caragiale stă în abținerea de a concepe utopii ca “remediu” la realitate. (cf. Marta Petreu) Clasicul refuză (e incompatibil cu) visul, fantezia (fantazarea), vizionarismul. El este un cinic și sceptic. “Raționalist sceptic și cinic [clasicul] nu vizează doar malformațiile morale și de limbaj ale unei «societăți» în tranziție, ci pe cele ale umanului înșuși” (Paul Cernat)

*

Ceea ce avem și trăim sau vedem pe sticlă sunt *caragialisme* care concretizează istoric-temporal pînă la grotesc defectele umane universale și perene, care merg pînă în ontologic.

*

Ca autentic histrion (în sensul etimologic al cuvîntului), Caragiale poartă mai multe măști atitudinale și creatoare.

*

Pînă și marile nuvele “naturaliste” și “fantastice” ilustrează, în ultimă instanță, tot trăsături umane universale și din totdeauna: *slăbiciunea* în fața celor două dimensiuni ontice (și misterioase), Erosul și Thanatosul, și *plăcerea* de a fantaza și explica realități care depășesc imediatul rațional.

*

“**Tabla de materii**” a clasicului poate fi următoarea: prostia, îngînfarea, lichelismul, minciuna, bîrfa, zavistia, demagogia, corupția, parvenitismul, lăcomia, vanitatea, politicianismul, tranzacționalismul, moftul, cu tipurile: mama, copilul, familia, amicul, funcționarul, bonjuristul, jurnalistul, familistul, amarezul, adulterina, fanfaronul.

*

Avînd drept material *didactic* (de lucru) doar opera lui I.L.Caragiale se poate elabora (ar fi trebuit scris pînă acum!) un tratat despre fețele și tehnicile comicalului. Mai așteptăm teoreticianul!

*

Mergînd doar pe abordarea sociologică a operei lui Caragiale și aclamînd-o pentru “realismul” (veridicitatea, verosimilitatea) ei, putem ajunge la aporobarea celor care l-au acuzat pe Caragiale că a denigrat poporul român, cei care l-au considerat ultimul ocupant fanariot care a rîs de tot ce este românesc. Aceeași ar mai avea un argument. Explicit sau implicit, în oarecare împrejurări, omul și scriitorul Caragiale s-a considerat superior tuturor scriitorilor români trecuți sau contemporani lui. Vorba lui Mihai Zamfir, Caragiale a suferit de “*complexul superiorității*”. Dacă ar fi să-i recunoaștem o astfel de superioritate, aceea ar fi de logică și limbă. Dar, numai alături de Mihai Eminescu, contemporanul său.

*

În dorința lor de a argumenta “Ion Luca Caragiale contemporanul nostru”, unii au găsit în opera lui elemente care anticipează existențialismul, absurdul, chiar postmodernismul, toți uitînd că mai există **clasicismul**, temelia trainică a oricărei literaturi (culturi), uitînd că din clasicism printr-o succesiune de pro și contra s-au născut toate teoriile, curente, ideologiile literare (artistice).

*

Îndrăznesc să formulez o întrebare: cum se face că **ardelenii**, față de care I.L.Caragiale a avut cîteva ieșiri mai mult decît polemice, îl percep mult mai aproape de esența lui literar-

estetică, decât “sudiștii”? Evident că teza trebuie documentată printr-o cercetare de istorie literară care să ducă mai departe, în profunzime, unele încercări anterioare cu privire la circulația și receptarea operei lui Caragiale de-a lungul timpului în spațiul transilvan.

*

Nu din orgoliu național, ci bazat pe realitatea operei, repet și eu: I.L.Caragiale este un **clasic universal**.

Întrebare, retorică acum, către Ministrul Culturii(?!), către ICR, către Edituri și Traducători: câte traduceri s-au făcut și tipărit în limbi de circulație cu ocazia aniversării (160 de ani) și a comemorării (100 de ani) lui I.L.Caragiale? Spectacolele, seminariile, simpozioanele, conferințele chiar înregistrate pe suport ultramodern și arhivate nu pot ține locul contactului direct cu textul tipărit.